

EMİLE DURKHEİM'İN SOSYOLOJİK ANLAYIŞINDA TOPLUMSAL İŞBÖLÜMÜ, SOSYOLOJİK YÖNTEMİN KURALLARI, DİN, ANOMİ VE İNTİHAR

SOCIAL DIVISION OF LABOR, THE RULES OF SOCIOLOGICAL METHOD, RELIGION, ANOMY AND SUICIDE IN EMİLE DURKHEİM'S SOCIOLOGY

Savaş TAŞ*

ÖZ: Emile Durkheim'ı Sosyolojinin müstakil bir disiplin olarak gelişmesini sağlayan öncü ve klasik sosyologlar arasında sayabiliriz. Sosyolojinin kurucuları arasında yerini alan Durkheim'ın görüşleri günümüz Sosyolojisinde de önemini korumaktadır. Anomi ve intihar konularıyla ilgili görüşleri günümüz modern toplumun anlaşılmasında önemini korumaktadır. Durkheim'ın görüşleri sosyologları ve diğer sosyal bilim alanlarını da önemli oranda etkilemiştir. Özellikle toplumsal dayanışma ve düzen konusundaki görüşleri Sosyoloji disiplininde işlevselci geleneği belirgin bir biçimde etkilemiştir. Bu çalışmada, Durkheim'ın özellikle sosyolojik araştırma metotları, din, toplumsal işbölümü, din ve intihar konusundaki görüşleri analiz edilmektedir. Durkheim'ın fonksiyonalist toplum görüşü ve empirist metodolojisi tartışılmaktadır. Bu analizler mümkün olduğunca birincil kaynaklar üzerinden yapılmaktadır. Bu kapsamda Durkheim'ın başlıca eserleri olan Sosyolojik Metodun Kuralları, İntihar, Dinsel Hayatın İlkel Biçimleri ve Toplumsal İşbölümü eserleri incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Durkheim, din, intihar, toplumsal işbölümü, anomi.

ABSTRACT: Emile Durkheim can be counted as one of the leading and classical sociologists that paved the way for sociology to develop as a separate discipline. Being among the pioneers of Sociology, Durkheim's views keep their significance in contemporary sociology. His views on concepts of anomy and suicide are still important for understanding today's modern society. His views have influenced sociologists and other fields of social sciences. Especially, his views on social solidarity and social order have influenced the functionalist tradition explicitly. In this analysis, especially Durkheim's views on social division of labor, the rules of sociological method, religion, anomy and suicide are investigated. His functionalist view of society and empiricist methodology are discussed. This analysis is mostly based on the primary resources. In this regard, Durkheim's main works such as, the Rules of Sociological Method, Suicide, The Elementary Forms of the Religious Life and The Division of Labour in Society are examined.

Keywords: Durkheim, religion, suicide, social division of labor, anomy.

* Dr. Öğretim Üyesi – İzmir Demokrasi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü / İzmir - savas.tas@idu.edu.tr (ORCID ID: 0000-0002-9345-5850)

This article was checked by Turnitin.

Giriş

Durkheim'ı tartışmasız olarak Sosyolojinin klasikleri arasında sayabiliriz. Ona bu müstesna yeri sağlayan emekleme dönemindeki Sosyolojiyi özellikle metot (Durkheim, 1984) konusunda sağladığı katkılar ve Sosyolojinin müstakil bir disiplin olarak kurumsallaşmasına olan katkısıdır. Bunun yanında intihar (Durkheim, 1983), toplumsal dayanışma ve düzen ve ahlak konusundaki (Durkheim, 1992) özgün analizleriyle sosyolojik araştırma tarihinde hak ettiği konuma sahip olmuştur. Toplumsal sorunları açıklamak misyonu biçtiği Sosyolojinin bir disiplin olarak yükselişinde kendisi bir mihenk taşı olmuştur. Uzunca bir dönem kendisine atfedilen Sosyolojinin klasikleri arasında olması konumu son dönemlerde özellikle intihar ve anomi konusundaki görüşleri günümüz modernleşmesinin yarattığı patolojik sorunları anlamak konusunda onu kilit bir duruma getirmiştir. Durkheim'ın Sosyolojiye katkılarını tartışacağımız bu çalışmada yoğunlaşacağımız ana kavramlar sosyolojik araştırma metotları, toplumsal işbölümü, din ve intihar olacaktır. Durkheim'ın sosyal bir olgu olarak intihar kavramıyla ilgili çalışmalara katkısını, özgünlüğünü ve sınırlarını inceleyeceğiz.

Teorik Perspektifi ve Metodu

Durkheim için temel hareket noktası toplumdur. Birey, mevcut toplumsal yapının içine doğar ve içine doğduğu bu yapının içinde sosyalleşerek bir toplumsal varlık olarak ortaya çıkar. Bu temel referans noktası sadece Durkheim'a özgü bir çıkarsama değildir, bu anlayış ondan önceki toplumbilimcilerin de ana hareket noktası olmuştur.

Durkheim'ın etkilendiği düşünürleri Auguste Comte, Herbert Spencer, Louis de Secondat Montesquieu, Thomas Hobbes ve Jean-Jacques Rousseau olarak sayabiliriz. Ayrıca amerikan pragmatizmden ve alman idealizminden etkilendiğini görürüz. Comte ve Montesquie Durkheim'ın öncüleri olarak sayılabilir (König, 1976: 319). Durkheim etkilendiği bu düşünürlerden farklı olarak başarmaya ya da yapmaya çalıştığı şey toplum hakkında spekülatif birtakım değerlendirmelerde bulunmak yerine toplumun işleyişe sahip olduğunu ortaya koymaktır. Pozitivizmin etkisiyle (doğa bilimlerindeki muazzam yükselişten etkilenerek) sosyal yaşamın yasalarını ve ilkelerini tanımlamaya ve araştırmaya çalışmıştır. Ona göre bu ancak müstakil bir disiplin olarak Sosyolojinin inşası ile mümkündür. Ve Sosyolojinin diğer disiplinlerle arasına bir sınır belirlemesi ile mümkündür (König, 1976: 322).

Durkheim toplumu (Comte ile benzer doğrultuda) bireysel eylemlerin ya da bireylerin psikolojik bilinçlerinin bir toplamı veya sonucu olarak değil, kendine özgü (sui generis) bir gerçeklik olarak tanımlar (Durkheim, 1984: 109). Bu sebeple Sosyolojinin ilgi alanı bireylerin amaçları, eylemleri, istekleri ve duyguları değildir. Sosyal gerçeklikler bireylerin birbirleriyle olan etkileşiminden ve etkileşimlerinden doğarlar. Bu gerçeklikler

bireylerin psikolojik özelliklerinden bağımsız olarak kendi mecrasında gelişen sosyal bir realite olarak vuku bulurlar (Durkheim, 1984: 114).

Sosyal gerçekliklerin karakteristik özellikleri arasında dışsallığını, yaptırım gücünü ve genelleyici yanını (toplumun bütün üyelerini kapsaması manasında) sayar Durkheim. Dışsaldırlar çünkü kolektif bir birlikteliğin, davranış tarzının ve tasarının ürünü olarak oluşurlar (Durkheim, 1984: 94). Dışsallığı vurgulamasının yanı sıra bireyleri içsel olarak etkileyen psikolojik öğelerin varlığını da yadsımaz (Durkheim, 1984: 99). Durkheim sosyal gerçekliklerin baskıcı yanının da toplumsal eylem ve düşünme tarzından kaynaklandığını ileri sürer. Hiç kimseye doğmadan önce içine doğacağı toplumu seçme özgürlüğü tanınmaz. Birey tesadüfi bir şekilde herhangi toplumun içine doğar, onun dilini öğrenir, değerlerini içselleştirir, yasalarını ve normlarını kabul eder. Durkheim'e göre birey yaşadığı sosyal yapı içerisinde zamanla bireyselleşip bazı tercih ve tutumlarını değiştirirse de (din ve ahlak gibi) yapacağı tercihler ve reformlar içine doğduğu toplumsal yapı ile sınırlıdır. Belli sınırlarının olması hasebiyle toplum baskıcıdır (Durkheim, 1984: 126). Sosyal yapı genelleyicidir, çünkü belirli bir durum ve olay için değil, sürekli olarak bütün kolektif olay ve olgular için bağlayıcıdır. Toplum bütün üyelerinden normlara ve değerlere uymasını talep eder. Toplumsal kurallara uymayan üyelere yaptırım uygulanır. Durkheim için toplum soyut bir anlam taşımaz. Üyelerinin katılmasının zorunda olduğu normları ve yaptırımları olan somut bir birlikteliktir (Durkheim, 1984: 105).

Durkheim'in pozitivist sosyolojik anlayışının birinci ve ana kuralı sosyal olguları 'şey' gibi gözlemlemektir. Toplumsal olgular 'şey'dir ve 'şeyler' salt zihinle kavranamazlar, çünkü dışsaldırlar ve sadece empirik gözlemlerle bilinebilirler (Goodwin ve Scimecca, 2006: 159). Toplumsal olguları salt empirik gözlemlerle bilinebilir, çünkü empirik olan verili olandır ve sübjektif bir yargıya meydan vermeden analiz etmeyi olanaklı kılar. Zira salt zihinsel bir işleme tabi tutarsak sübjektif fikirlerimiz bizi yanıltabilir ve güvenilir olamayan bir bilgi ortaya koyabiliriz. Devamında Durkheim herhangi sosyal fenomeni ele alırken 'bilmemezlik' prensibiyle yaklaşmamızı önerir. Örneğin Sosyolojinin konularının mühim bir kısmını teşkil eden devlet, aile ve hukuk hakkında içinden geldiğimiz sosyal yapı itibarıyla birtakım yargılarımız mevcuttur. Sosyolojik bir araştırmada bu yargılarımızdan arınmadan yaklaşırsak değer yargılarımız bizi araştırdığımız olgunun gerçek nedenlerini ortaya çıkarmamızın önüne geçebilir. Ancak bu yargılarımızdan sıyrılıp araştırdığımız toplumsal gerçekliğe objektif yaklaşarak gerçek nedenlerini, işlevlerini vd. analiz edebiliriz (Durkheim, 1984: 93-95).

Sosyolojinin öncülerinden olan Durkheim'in amacı salt toplum hakkında analiz yapıp bilgi üretmek değil, bu analizler ışığında toplumu düzenlemeyi de içerdiği söylenebilir. Bunu Durkheim "bilimin pratikteki etkisi" (Durkheim, 1984: 141) olarak tanımlıyor. Bu düşüncesini 'normal' ve

'patolojik' ayrımında görüyoruz. 'Normal' geniş manada sağlık, birey ve toplum için pozitif olan ve arzu edildir. Buna karşı 'patolojik' olan hastalık, negatif ve arzu edilmeyendir. Dolayısıyla sağlık normal; hastalık ise patolojik olandır. Lakin Durkheim için hiçbir sosyal olgu tamamen 'normal' veya 'patolojik' olarak değerlendirilemez. 'Normal' veya 'patolojik' olarak tanımlarken toplumsal koşulları göz önünde bulundurmamak gerekir. Belli yaşam biçimleri ya da tarihin belli dönemlerinde toplumlar için 'sağlıklı' ya da 'hastalıklı' olan başka yaşam biçimleri ya da günümüz toplumları için geçerli olmayabilir. Durkheim için bir sosyal gerçekliğin 'patolojik' ya da 'normal' olduğunu tespit etmek için nicel oranına bakmak gerekir. Örneğin, suç bütün toplumlarda belli oranlarda gözlemleyebileceğimiz bir olgu. Fakat bu belli bir oranın üzerine çıktığında toplumda kaos oluşmaya başlar; bu da meselenin 'patolojik' bir hal aldığına emaresidir (Durkheim, 1984: 159).

Sosyal Gerçekliğin Analizi

Durkheim'ın yaşadığı dönem itibariyle köklü toplumsal dönüşümler yaşanmıştı ve o bu dönüşümleri analiz etmeyi genelde bilimin ve özelde Sosyolojinin görevlerinden olarak addetmiştir. 1893 yılında yayımlanan "Toplumsal İşbölümü" isimli doktora çalışmasında da geleneksel toplumdan modern topluma geçişte meydana gelen yapısal değişimi ele almıştır (Müller, 2002: 157).

Toplumsal değişme ve ahlak aynı hızda olmazlarsa Durkheim'e göre 'anomik' durumlar ortaya çıkabilirler. Bu sosyal düzenin bozulması ya da aksaması manasına gelir. Toplumsal değişimin özellikle geçiş dönemlerinde eski döneme ait norm ve değerler tam olarak ortadan kalkmamış ve yeni değerler tam olarak yerleşmemiş ve içselleştirilmemişse anomi ortaya çıkar ve toplumsal düzen ve kurallar işlemez hale gelir. Durkheim'ın büyük önem atfettiği konsensüs işleyemez hale gelmiş demektir. Bu da toplumsal düzenin işleyişini zor bir hale getirebilir. Durkheim yaşadığı dönemdeki geleneksel toplumdan modern topluma geçişi bir dekadans olarak anlamak yerine geçici bir kriz olarak analiz etmiştir (Müller, 2002: 159).

Geleneksel toplumlar cüzi bir büyüklükten ve klan, aşiret gibi benzer parçalardan oluşurlar. Bu parçalar içerik olarak homojendirler ve benzerlik gösterirler. Geleneksel toplumların bir diğer özelliği ise sorgulamadan inanma diye formüle edebileceğimiz inançlardan, duygulardan ve kurallardan oluşan 'kolektif bilinç'in hâkim olmasıdır ve Durkheim bunu geleneksel toplumun üyelerini baskı altında tutan ve dikte edilen bir şey olarak tanımlar. 'Kolektif bilinç' yönetici erkin gücü ve meşruiyet kaynağıdır. Birey, toplumun zorlayıcı kurallarını içselleştirerek, toplumun dikte ettirdiği gerçekliği de içselleştirir (Durkheim, 1992: 156). Bireysel bilincin 'kolektif bilinç' içerisinde bir önemi yoktur. Bu toplumlarda işbölümü gelişmemiştir. Egemen olan dayanışma türü mekaniktir. Durkheim dayanışma kavramını ahlak kavramı ile eşdeğer olarak kullanmaktadır. Geleneksel toplumlarda

baskıcı bir hukuk söz konusudur. Birey 'kolektif bilinc'e aykırı hareket ettiğinde sert yaptırımlarla karşılaşır. (Durkheim, 1992: 127).

Modern topluma geçişi tarihsel bir yasa olarak tanımlayan Durkheim, bu yapısal dönüşümün nedenlerini açıklamaya çalışır. Neden olarak nüfusun hem nicel olarak büyümesini hem de nitel değişimini salık verir. İletişim ve ulaşım metotlarının gelişmesi toplumu oluşturan öğelerin birbirleriyle etkileşimini sağlamış ve insanların birbirleriyle daha yoğun etkileşime geçmelerine neden olmuştur. Yaşanan bu yoğunluk ve iç içe geçme durumu toplumda bir mücadeleyi, uzmanlaşmayı ve farklılaşmayı yaratmıştır. Nüfusun ahlaki ve dinamik yoğunluk boyutları artmıştır. Bu da beraberinde modern toplumda organik işbölümünü ortaya çıkarmıştır. Bu işbölümü toplumda yeni bir rol ve pozisyon farklılaşması yaratmıştır. Bu uzmanlaşmış ve karşılıklı dayanışma ve işbölümü prensibiyle işleyen toplumu Durkheim işlevsel ve heterojen toplumsal düzen yani "organik dayanışma" olarak tanımlar (Durkheim, 1992: 237). Bu toplumsal düzende 'kolektif bilinc' zayıflamış ve bireyselleşme artmıştır. Bireyin kendine ait alanı ve aklını kullanma imkânı artmıştır. Geleneksel toplumdaki baskıcı hukukun yerini pozitif hukuk diyebileceğimiz egemen hukuk almıştır. Bu hukuksal sistem özleşmelerin uygulanmasını ve meslek gruplarının arasındaki karşılıklı faaliyetlerin pekiştirilmesini esas alır. Toplumsal düzen toplumsal sözleşme kavramına dayanır (Durkheim, 1992: 360).

Durkheim 19. Yüzyılın en tartışılan meselelerinden biri olan intihar ile de yoğun bir şekilde ilgilenmiştir. Bireysel bir eylem olarak görülen ve daha çok Psikolojinin ilgi alanına giren intihar olgusunun toplumsal boyutunun altını çizen bir sav ortaya atmıştı. Yani intiharı toplumsal bir olgu olarak ele almaktadır. Bunu yaparken istatiki veriler kullandı. İntihar ile ilgili istatistiksel oranlardan yola çıkarak tespit etmeye çalıştığı şey, intihar oranlarının belli dönemlerde artmasıydı. Durkheim'ın anlatmaya çalıştığı mesele bu oranların yükselmesinin birtakım toplumsal gelişmelerle bağlantısının olduğudur (Suber, 2012).

Durkheim'ın İntihar çalışmasını Sosyoloji disiplininde ilk büyük empirik araştırma olarak belirtebiliriz. Bu çalışmadaki bazı sonuçlar günümüzde hâlâ geçerliliğini korumaktadır. İntihar ile ilgili çalışması Durkheim'ın pozitivist bir Sosyolojiyi geliştirmedeki çabalarının sadece teorik bir çaba ile sınırlı kalmadığını göstermektedir. İntiharı sosyal bir sorun olarak görüp, bu sorunu yine sosyal nedenlerle açıklama yoluna gitmiştir. Günümüzde de sıkça duyduğumuz hastalık, alkol vd. nedenleri Durkheim intihar gerekçesi olarak görmemiştir. Onun için asıl belirleyici olan bireyin bir sosyal grupta olan bütünleşme derecesidir (Münch, 2002: 94). Bu bakış açısıyla intihar dört farklı tipte tanımlar.

1) Bencil intihar: Birey ya da grubun sosyal bağlar üzerinden toplumla bütünleşmemesinden kaynaklanan intihar tipidir. Aşırı bireyciliğin intihar nedeni olarak karşımıza çıktığı intihar tipidir. Birey sosyal uyum konusunda

toplumla kaynaşmak ve bir parçası olmak hususunda sorunlar yaşamaktadır. Daha kuşatıcı ve kontrolcü sosyal gruplarda bu tip intihar oranlarının düştüğünü iddia eder. Örneğin Katolik din grupları üyelerinin kiliseyle bütünleşmesini sağlayan güçlü ve birleştirici bir 'kolektif bilinç'e sahipken, Protestan grupların üyelerinde daha güçlü bir bireycilik anlayışı söz konusudur. Durkheim'e göre bu sebeple Protestan bireylerde Katolik bireylere oranla intihar oranı daha yüksektir (Durkheim, 1983: 162-241).

2) Özgeci intihar: Bencil intiharın tersi diyebileceğimiz şekilde bireyin gruba bağının çok güçlü olması ve gruba tam manasıyla bütünleşmesiyle ortaya çıkar. Bu intihar tipinde altruist bir şekilde birey grubun çıkarını kendi çıkarının üstünde görmektedir. Topluluğun yararına olduğuna inanılarak intihar edilir. Bireyin gruba güçlü bir bağımlılık ilişkisi söz konusudur ve birey grup tarafından kontrol altında tutulur. Bu tip intiharlar en fazla askeri grubun üyeleri arasında görülmektedir (Durkheim, 1983: 242-272).

3) Anomik (kuralsız) intihar: Anomi (kuralsızlık) olarak tanımlanabilecek politik, ekonomik, kurumsal krizlerle, toplumu bütünüyle olumsuz etkileyen durumlarda ortaya çıkan intihar tipidir. Bu tip kriz durumlarında bireyin beklentileri ve ihtiyaçları konusunda bir uyumsuzluk ortaya çıkar. Durkheim araştırmalarında refah dönemlerinde intihar oranının düşük, yoksulluk ve kriz dönemlerinde de intihar oranının yükseldiğini tespit etmiştir. 1873-74'te Viyana'da mali kriz döneminde yükselen intihar oranlarını buna örnek gösterir (Durkheim, 1983: 273-317).

4) Fatalist (yazgısız) intihar: Bu intihar tipinde normatif bir yapı tarafından bireyin hayatı belirlenmiştir ve birey gelecekte bu durumdan kurtulabilme konusunda ümidini tamamen yitirmiştir. Birey intiharı yegâne kurtuluş olarak görmektedir. Bu tür toplumlarda kurallar vardır ama adil değildirler. Bu duruma verilecek örnek köle intiharlarıdır (Durkheim, 1983: 318).

Durkheim 'patolojik' bir hal aldığıında bunun önlenmesi için sosyal bağların güçlendirilmesini ve birey ile toplum arasındaki uyumun güçlendirilmesini önerir. Birey ile toplum arasındaki bu dayanışmada aracı rolünü siyasete, dine ve aileye yükler. Bu kurumları birey ve toplum arasındaki sosyal entegrasyonu sağlayacak merciler olarak tanımlar. Böylece toplumun dayanışması ve bir arada olması sağlanacaktır (Durkheim, 1983: 51).

Durkheim, din ile ilgili görüşlerini ve araştırmalarını klasik pozitivist sosyolojiden bilgi sosyolojisine giden "Dinsel Yaşamın İlk Biçimleri" adlı başyapıtında toplumsal bütünleşme ve düzen bağlamında tartışmıştır. Durkheim dünya dinleriyle ilgili bir tartışmaya girmemiştir. Rölativist bir bakışla toplumsal olguların sosyal sistemlere bağlı olarak nasıl değiştiklerini inceler. Dinin ilk biçimleri diye tanımladığı Aborjinlerin ve Kızılderililerin

inanç sitemleriyle ilgilenmiştir. Bu analizin genel manada dinlerin mantığını anlamak konusunda yararlı olacağını düşünür (Durkheim, 2007).

Durkheim din kurumunun insanlık tarihi kadar eski olması hasebiyle bariz bir şekilde insan varlığını temel ontolojik ihtiyaçlarına cevap verdiğini salık verir. İnsanlık tarihinde dinsiz bir toplumun olmamasını bunun en önemli göstergesi sayar. Dinin toplumda zayıflaması veya işlevselliğinin azalması toplumsal ahlakı zayıflatarak kaosa (anomi) yol açacaktır. Dolayısıyla Durkheim için dinin yasakları, ritüelleri ve inançları ile toplumda dayanışma ve konsensüsün devam ettireceğini belirtir. Din kurumunun işlevselliği açısından gerekli ve topluma en önemli katkısı 'kolektif bilinc'in bekasına olan katkısıdır (Durkheim, 2007).

Birey Toplum İlişkisi

Sosyolojik teorilerin en önemli temalarından biri de birey-toplum ilişkisi hakkındadır. Bu mesele Durkheim'ın eserlerinde işlediği konulardan biri olarak karşımıza çıkar. Birey ve toplum karşılıklı bir etkileşim içinde resmedilir. Birey, kimliğini toplumun ve sosyal kurumların tesiri altında oluşturur. Modern toplum işbölümü konusunda uzmanlaşmış ve işlevsel olarak farklılaşmış bir 'kolektif bilinc'e sahip olarak yapısına uygun bireyler üretir. 'Kolektif bilinc'i (kolektif ahlakı) benimsemiş bireyler modern toplumun bekası için gereklidir. Bireylerin kolektif bilinci benimsemeleri için birtakım süreçler gereklidir. Bunun başında da eğitim süreci gelir. Egoist olan birey bu süreç zarfında disipline edilir ve evcilleştirilir. Birey bu süreçten sonra toplumun taleplerini bir baskı ve zorunluluk olarak algılamaz, toplumu modern dönemin sakıncalı yanlarına karşı ve bireysel doyumsuzluklarının önünü kesmek için bir koruma olarak görür. Toplum eğitim yoluyla bireye çeşitli imkanlar sunarak bireyin kendisini gerçekleştirmesini sağlar. Durkheim'ın bu tanımlaması ilk etapta olumsuz olarak görülse de, ona göre toplum üyelerinin ihtiyaçlarını dikkate alarak bir toplum modeli oluşturulduğunda toplum işlevsel olarak en mükemmel şekilde işleyebilir. Üzerinde ısrarla durduğu konu, modern toplumda bireyin içinde yaşadığı sosyal yapıyı içselleştirerek toplumsal işlevselliğin ve düzenin devam etmesidir. Durkheim, ahlaki bireyselliği öne çıkararak toplumdaki ahlaki ilkelere uygun kolektif birlikteliğin oluşturulmasını önerir. Bunun karşısındaki en büyük engel olarak egoist bireyselliği görmektedir (König, 2008).

Sonuç ve Değerlendirme

Sosyolojinin klasik düşünürleri arasındaki yerini alan Durkheim'ın günümüzde de güncelliğini koruduğunu ifade edebiliriz. Modern toplumun temel niteliklerinden olan uzmanlaşma, bireyselleşme, uyum, anomie vd. kavramsallaştırmalarının kendisinden sonra gelen sosyologlar (Marcel Mauss, Talcot Parsons, Pierre Bourdieu vd.) için yol gösterici olduğu ve Sosyoloji disiplininin gelişmesine önem katkılar sunduğu aşikardır. Teorik

katkılarının yansıra din, bilgi, suç ve eğitim sosyolojisine de önemli katkılar sunmuştur.

Bu çalışma kapsamında incelediğimiz konular ışığında Durkheim'a yönelik eleştiride bulunabiliriz. Bu bağlamda yapılabilecek eleştirilerinde başında sosyal olanı sadece sosyal olanla açıklamak konusundaki tutumudur. Halbuki toplumsal gerçekliklerin oluşmasında psikolojik, biyolojik, coğrafik vd. sebeplerinde önemli bir rol oynadığı kabul edilen bir gerçekliktir. Toplumda 'patolojik' ve 'normal' (örneğin intihar fenomenini açıklarken) ayırımında bulunurken nicel göstergelere dayalı olarak bir ayırımıda bulunması diğer eleştiri noktasıdır. Halbuki sayısal oranların yüksek veya düşük olmasının araştırılan fenomenin görüldüğü toplumun özgül koşulları göz önünde bulundurularak yapılması doğru bir sosyolojik yaklaşım olacaktır. Son olarak yöneltebileceğimiz eleştirilerden biride toplumsal düzen ve uyumun devamı için öne sürdüğü savlarda bireyi toplum tarafından baskılanan ve toplumun devamı için işlevsel olan bir konuma indirgemesidir. Bireyi bu manada araştırdığını belirtebiliriz. Bunda toplumun birlikteliğini ve devamını nihai amaç olarak ele almasının etkisi vardır.

KAYNAKÇA

- Durkheim, E. (2007). *Die elementaren Formen des religiösen Lebens*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Durkheim, E. (1992). *Über soziale Arbeitsteilung*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Durkheim, E. (1984). *Die Regeln der soziologischen Methode*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Durkheim, E. (1983). *Der Selbstmord*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Goodwin, A. G. – Scimecca, J. A. (2015). *Klasik sosyolojik teori*. İstanbul: Say.
- König, M. (2008). *Wie weiter mit Durkheim*. Hamburg: Hamburger Edition.
- Mönch, R. (2002). *Theorie des Handelns: Zur Rekonstruktion der Beiträge von Talcot Parsons, Emile Durkheim und Max Weber*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Müller, H.P. (1999). Emile Durkheim (1858-1917). *Klassiker der Soziologie von Auguste Comte bis Norbert Elias*, (Ed.: Dirk Kaesler), 150-171.
- Suber, D. (2011). *Emile Durkheim*. Konstanz: UVK.